

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacției:

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Biserica română dela 1700—1761.

(Continuare.)

În anul 1744 se întâmplă în Ardél un eveniment, care pune în o febrilă mișcare întreg poporul. În 11 Martie 1744 adevă întră în Ardél un călugăr sichastru de naționalitate sârb cu numele Visarion. Din două acte, autentice, ce s'au păstrat, și anume din „cartea pasuală“, edată de patriarhul Arseniu Ioanovicu Șacabent din Carlovăț sub data 12 februarie 1742¹⁾ și din interogatoriul luat cu dânsul la 27 Aprilie 1744 în Sibiiu, pre când era arestat²⁾ în Sibiiu, precum și din cele publicate despre dânsul de: Șaguna, Barițiu, Bod și Mikó Imre și alții, înregistrăm despre acest Visarion următoarele:

Dânsul este născut în Bosnia. Ca om tînăr a călătorit la Ierusalim, unde a intrat în tagma monachală, în mănăstirea sfântului Sava primind „chipul cel mare calugăresc“, și astfel s'a făcut sichastru. Ca atare s'a întors înapoi în Europa, și a cerut dela patriarhul sârbesc din Carlovăț Arseniu Ioanovicu Șacabent binecuvântare și litere de recomandare, scau „carte pasuală“, cum o numesce Petru Maior, ca să pôtă călători, ceea ce numitul patriarh i-a și acordat. În aceste litere de recomandare patriarhul Arseniu dîce despre calugărul Visarion, că „este un fiu credincios și adevărat închinătoriu al bisericii noastre ortodoxe orientale“, și-l recomandă tuturor, ca să-fîă apêrat de rele, și să-fîă întêmpinat cu caritate creștină. Înainte de a sosi în Ardél,

dîce Șaguna, că Visarion ar fi petrecut pre la mănăstirile din Bănat, unde ajungând la mănăstirea Hodoșului, în eparchia Aradului, a trecut la Lipova, de unde apoi și-a luat drumul cătră Ardél.

Despre persôna lui Visarion înregistrăm după cele publicate despre dânsul că la intrarea sa în Ardél a fost în vîrstă de 30 de ani, om de statură mijlocie, cu barbă mică și slab, mâncă numai stafide, smochine, roșcove, nuci, alune, miere și pome uscate, scau mâncă pâne, dar lăptării, scau carne nu. Vin, scau altă bêtură nu a bêtut, ci numai ceaiu și cafea. Dânsul n'a cerut, și n'a primit dela nimenea nimic. Din contră el ajuta pre sêraci, pentru că bani avea mulți.³⁾ Despre cualificațiunea lui Visarion înregistrăm că a fost un om cu o puternică credință în adevărurile bisericii ortodoxe, un om cu multă esperiință, precaut și înțelept în vorbele și acțiunile sale. Poporul l'a numit „sfântul“ și privea într'ênsul un ânger trimis dia Ceriu⁴⁾. Visarion vorbea numai limba sârbescă, și cu poporul se înțelegea prin talmaciu. Despre cualificațiunea lui Visarion, Barițiu scrie următoarele: „Visarion avea cunoscințe destul de largi, mai ales teologice, ér cu ce întrecia dânsul pre iesuiți, era, că avea o profundă cunoscință a geniului poporêlor, crescute și îmbêtrânite într-o miă de ani în religiunea creștină, înrădăcinată într-o tâtă ființa lor cu ajutoriul ritului și al cărților rituali, compuse de greci, pre când la ei înfloriau scriințele ca nicăiri în Europa“.⁵⁾

Aparițiunea lui Visarion, ținuta, învățăturile și sfaturile lui au produs în popor o mișcare straordinară, astfel, că poporul în călătorir sa dela Li-

1) veđi acêstă „carte pasuală“ publicată în: „istoria bisericii Românilor“ de Petru Maior, și în istoria bisericească de Șaguna.

2) veđi acest întregatoriu în broșura: „Călugărul Visarion“, de G. Bogdan Duică.

3) Mikó op. citat.

4) Bod op. cit. pag. 349.

5) Barițiu opul citat pag. 419.

pova preste Capolnaș, Dobra, Deva, Orăstie, Hațeg și până la Miercuria, unde a fost arestat, alerga la dânsul, cu sutele și cu miile ca să-i sărute mâinile și picidrele, și să-l asculte. Din Lipova l'au însoțit între alții trei neguțatori, cari în întréga sa călătoria i-au făcut servițiul de talmaci, și cari încă au fost arestați și au suferit temniță pentru acest fapt al lor.

În vorbirile sale cu poporul Visarion era scurt, și Petra Maior pre basa unui raport oficial dîce : că Visarion spunea, „că-i pare foarte rău, că atâtea suflete, câte privesce înaintea sa vor să-pără în veci, însă nu atâta il-dîre de sufletele acestea, precum de pruncii, carii vor crește în unirea acésta.”⁶⁾ Spunea mai departe Visarion, că dânsului i-se arată Nascătoria de Dumneșeu, ér în interogatoriul luat cu dânsul în Sibiiu a dechiarat, că dânsul a venit în Transilvania trimis de Dumneșeu, ca să-învețe poporul : să dea lui Dumneșeu ceea ce este al lui Dumneșeu, și împératului ceea ce este al împératului, ca astfel să-pótă să-se muntuiască.⁷⁾

Timp de cinci săptămâni a umblat prin popor în Transilvania sicastrul Visarion în părțile amintite, și ajungând la Miercurea în comitatul Sibiiului, din ordinul guvernatorului Ioan Haller, luat în conșelegere cu comandantul general a fost prins și dus la Sibiiu. În interogatoriul luat cu dânsul în Sibiiu la 27 Apr., 1744 Visarion a răspuns cu multă rezervă și cu tôte admonițiunile precum se notéză la finea protocolului luat cu dânsul, n'a voit se dea nici un răspuns direct. Din răspunsurile date înregistrăm pre lângă cele dîse mai sus următorele, și anume : că dânsul a predicat evangéliea așa, precum i-a poruncit Dumneșeu, și ómenii, cari l'au ascultat, i-au spus, că pre dânsul il-înțeleg mai bine, decât pre alții ; mai departe că spunându-i lui în Transilvania preoții și poporul, că sînt uniți, Visarion le-a răspuns, că dânsii nu țin nici o religiune. La interogatoriul luat cu Visarion în Sibiiu a fost de față și Episcopul Inocențiu Klein.

După ce Visarion a fost deținut câtva timp în Sibiiu, a fost transportat mai întâi la Alba-Iulia, dup'aceea la Timișoră, și de acolo la Viena, unde a fost pus în libertate, și de unde, se crede, că ar fi mers în Russia. Din călătoria lui Visarion spre Viena Bod⁸⁾ înregistréză o întemplantare foarte semnifi-

cativă pentru persóna numitului sicastru, și anume : că pre când se apropiia de Timișoră, oficerul, carele il-însoțea, i-ar fi dîs, că dacă îi-va da o sumă de bani, dânsul il-eliberéză. La acésta Visarion necăjit a răspuns acelu oficer : „se vede, că n'ai nici o credință, dacă pentru un căscig mic esti gata să-ți vinđi credința, cu carea datoresci reginei” (Maria Teresia).

După depărtarea lui Visarion din Transilvania mișcarea religiósă provocată în popor nu numai că nu a încetat, din-contră resensul contra unirii s'a mărit ; și încercările Episcopului Inocențiu Klein, ale teologului Balogh, carele funcționa pre lângă dânsul și ale preoților uniți de a produce alt curent în popor, au rămas fără rezultat.

În ziua de Rusalii Episcopul Inocențiu Klein, însoțit de teologul Balogh a mers în orașelul Seliște din comitatul Sibiiului, ca să-slujescă sfânta liturgiă. Auđind de acésta ómenii din numita comună au mers cu toții până în curtea bisericii. În biserică însă n'au intrat alții, decât numai primariul și jurații, cari fuseseră obligați a intra ca dirigători ai comunii. S'a întemplant însă, că intrând primariul în biserică, a început, să-i curgă sânge din nas ; și ieșind afară a dîs cătră popor, că l'a predepsit Dșeu, pentru că a intrat în biserică la acea ocaziune.

În același an 1744 în luna lui Iulie Episcopul Inocențiu a conchemat un sinod la Blaj, compus din protopopi, preoți și mai mulți mireni fruntași, nobili și nenobili, — cu scopul, „ca să mai informeze odată reprezentanții poporului, și să-le cêră părerile asupra situațiunei.” „Resultatul acestui sinod⁹⁾ a fost că clerul, nobilimea și plebeii au dat inscrist, că ei vor să renunțe la uniune, dacă nu li-se var acorda tôte câte le ceruseră ; ba încă partea cea mai mare din plebei au declarat dîcând, că ori li-se vor împlini acelea, ori nu, ei tot se vor abate dela uniune.” În acest sinod s'a colectat și spese de călătoria, pentru ca să-pótă Epis. merge la Viena, unde fu sese denunțat între altele și cu învinuirea, că cu scirea și invoirea lui ar fi venit călugêrul Visarion în Ardel, pentru ca cu propoganda lui să strêmtoreze curtea imperială, și să-o înduplece a-i acorda tôte pretenșiunile ridicate. Citat fiind ca să-se justifice, Episcopul Inocențiu a mers la Viena, unde a fost dat în judecata cancelariei transilvane compusă din mireni de trei confessiuni : romano-catolică, luterană și reformată. Sêmțind însă Episcopul Inocențiu, ce se

⁶⁾ Petru Maior op. citr pag. 106.

⁷⁾ Veđi interogatoriul publicat de Bogdan Duică op. citat.

⁸⁾ op. cit. pag. 354.

⁹⁾ Barițiu op. citat p. 427.

prepară pentru dânsul în Viena, s'a refugiat în Roma, de unde nu s'a mai întors.

Într'aceea în popor resensul contra unirii creștea în măsură tot mai mare nu numai în părțile, pre unde umblase călugărul Visarion, dar și în alte părți, astfel, că poporul nu mai asculta, și nu voia să-primescă nici o slujbă dela preoții uniți. În comitatul Uniădórei și în ținutul Hațegului resensul a mers așa de departe, că poporul scotea padimentul din biserici, și il-inlocuia cu padiment nou, seau duceau apă multă în biserici, ca să spele, și să curețe padimentul. În fața acestui resens domnii de pământ romano-catolici s'au încercat mai întâi a linisci poporul cu vorbe frumoșe ; dar nesuccedându-le acésta, și-au luat refugiul la amenințări.

Aceste amenințări însă numai măreau în măsură și mai mare resensul poporului. Mikó istorisese din anul 1745, că în comuna Baesi din comitatul Uniădórei dnii de pământ au ținut o adunare cu intențiunea, ca să iea măsuri coercitive contra țăranilor, și impresurând unii casa unui plugariu, acesta le-a răspuns : „Țundra și cămașa după mine vi-o dau, pentru că le-am câștigat pre pământul reginii, sunteți liber să-faceți și cu corpul meu ce vreți, preste sufletul meu însă poruncesce numai Dumnezeu.“ 10) Pentru acésta ținută a lor au fost și arestați și bătuți unii poporeni și preoți ; dar aceste mijlôce nu numai că nu au potolit spiritele, ci din contră au mărit resensul poporului.

În fața acestui resens guvernul țării vădând că cu vorbe bune nu pot linisci spiritele, ér forță nevoind să-întrebuințeze din motivul, ca nu cumva poporul să-emigreze în țera românească, și dominiile să rămână fără brațe muncitoare, — s'a adresat cătră curtea din Viena, rugându-o să iea dispusățiunile de lipsă pentru liniscirea poporului. În urma acestei întreveneri a guvernului, Regina Maria Teresia prin ordinul emanat sub datul 12 Martie 1745 provôcă pre guvernatorul țării, contele Haller, ca să afe un mod, prin carele să liniștescă spiritele.

În urma acestui ordin guvernul țării sub datul 6 Aprile a emis cătră autoritățile subalterne o ordinațiune, în carea, după ce arată, că uninea românilor cu biserica Romii, pre lângă susținerea ritului gresesc, făcută de Episcopul și preoții lor înainte cu cincideci de ani și confirmată prin diplome préinalte s'a conturbat prin un călugăr primejdios dispune între altele ca preoții uniți să fiă repuși în biserici și

în folosința beneficiilor avute mai nainte ; preoții neuniți să facă serviciu ca și iobagii, și dacă s'ar întempla să impedece pre preoții uniți, să fiă prinși și deținuți ca turburători ai liniscii publice ; și în fine să nu se tolereze, ca să mai vină preoți din țeri streine.

(Va urma.)

Sântul Nicolae.

Sântul Nicolae s'a născut în Patara un oraș din Asia mică, din părinți avuți și nobili creștini. Fiind încă copil s'au observat la el urmările creșterii pióse, de carea s'a împărțășit în casa părintescă. Dat fiind la școlă s'a distins între conscolarii sei prin o purtare morală exemplară, prin blândeță, modestie, ear mai vârtos prin cumpătare, de și era bogat de acasă, precum și prin diligență și studiu intensiv.

Unchiul său, episcopul din Mira Licieii, o provinciă în sud-vestul Asiei mici, vădând calitățile emnente ale nepotului său Nicolae, precum și rivna lui de a se ocupa și ceti lucruri sante, l-a chirotonit de preot, profetind tot odată, că cu Nicolae s'a deschis pe ceriul bisericii o lumină nouă, și fericită va fi turma, pe carea el o va păstori órecând, — profetie realizată mai târziu într-o tótă deplinătatea ei.

Murind părinții lui Nicolae, averea moștenită dela ei a folosit-o spre fapte de milostenie, ajutând săracii, orfanii și văduvele ; aceste binefaceri le făcea însă întotdeauna într-o ascuns, aducându și aminte de cuvintele Mântuitoriului : „Când faci milostenie, să nu scie stînga ta, ce face drépta ta“ (Mat. 6 v. 3). Pentru aceste fapte de caritate il laudă biserica în cântările sale, ca pre un mare binefăcător al neputincioșilor.

Mai târziu, ca să scape de lauda ómenilor, să retrage în o mănăstire, înființată de unchiul său, episcopul din Mira, ca astfel departe de sgomotul lumii să petreacă în post și în rugăciune, servind numai lui D-șeu și ajunge șef al acelei mănăstiri.

Cerend concediu dela episcopul său, ca să cerceteze locurile sante, unde a petrecut și a suferit Mântuitoriul, când era pe mare a simțit apropierea unui vifor. Atunci a făcut pre corăbieri atenți la viforul ce are să urmeze ; dar corăbierii vădând marea liniștită și neobservând nici un simptom de vifor, nu i-au dat ascultare. În curend însă o fortună cumplită a început a sbiciui marea, și perirea era sigură. Corăbierii inspăimântați s'au adresat cătră sântul Nicolae cu rugămintele ca el, care prin prevederea apro

10) Mikó Imre op. citat pag. 159.

pierii viforului e un om bineplăcut lui Dumnezeu, să se roage de Dumnezeu, ca să liniștească marea. Sântul Nicolae s'a rugat și fortuna îndată a încetat. De aceea îl privesc corăbierii pre sântul Nicolae de patronul lor și de aceea se înfățișează el de multe ori în vestminte arhieresci, umblând pe țărmul mării, ér pe mare vifor și o corabie în periclu de a se afunda.

Cercetând sântul Nicolae locurile sante s'a pregătit a călători în Egipt, patria monahismului, ca acolo retras de lume să petrăcă în singurătate. D-șeu însă i-a dat de scire, ca să se întorcă napoi, menit fiind, ca să-și puna calitățile sale în serviciul și folosul ómenilor. Sântul Nicolae s'a supus vocii d-șeesci și s'a întors în mănăstirea s'a, așteptând chemarea Domnului, de a-și părăsi singuritatea mănăstirică.

Vocea, care l'a chemat din Palestina, i-a șoptit, ca să iese din mănăstire, să mérégă în Mira, unde se adunaseră episcopii pentru alegere de episcop nou. Neînțelegându-se episcopii asupra persónei, pre carea să o alégă, în urma unei inspirații d-șeesci au statorit, ca acela să fie ales, care mănéși dimineată mai întâi va intra în biserică și va purta numele de Nicolae. Mergénd sântul Nicolae fórte de dimineată la biserică, fără să fie sciut ceva de hotărîrea episcopilor, a căđut soarta alegerii de episcop pe el, dându-se de înțeles episcopilor adunați prin acéstă întâmplare că el e persóna alésă de D-șeu, de a ocupa scaunul episcopesc din Mira în locul unchiului său răposat.

Ca episcop cu atât mai vértos și-a împlinit datorințele sale, ca faptele s'ale să fie o oglindă pentru credincioșii sei, în carea să-și vadă modelul lor de imitat. Cu o abnegațiune și jertfire de sine s'a nízuit a servi ómenilor și lui D-șeu. Însă cuvintele apostolului Pavel (II. Tim. 3 v. 12): „toți cari voesc a trăi cu pietate în Isus Christos, vor fi persecutați“ s'au împlinit și cu el. Acésta este sórtea tuturor vestitorilor și servitorilor lui D-șeu.

În goana lui Dioclețian, pentru că îndemna pre creștini, ca cu disprețul morții să nu își părăsească credința, a fost aruncat în temniță. Aici a petrecut până ce a ajuns Constantin cel mare împărat în imperiul roman și după suferințe de mai mulți ani i-s'a deschis ușa temniței, ca să se întorcă la turma s'a credincioșă din Mira.

Sântul Nicolae a luat parte și la sinodul I. ecumenic dela a. 325, ridicându-și vocea contra învățaturii hulitoare de D-șeu a lui Arie.

Istoricii amintesc multe minuni sevărșite de sântul Nicolae. La rugăciunile sale ferbinți bolnavi s'au însănătoșat și cei în periclu au scăpat.

Sântul Nicolae a ajuns vėrstă înaintată în activitatea s'a mănósă și binecuvėntată. În sfirșit a ajuns timpul când, pentru remunerarea ostanelor sale, l-a chemat Domnul la sine, ca să-l incunune cu cununa neperitoare și neveștejită a mării sale. A murit la anul 327 în 6. Decemvrie, rostind ultimele-i cuvinte: „În Tine Dómne m'am încređut . . . primesc sufletul meu la Tine“.

Biserica l-a pus între sfinții cei mai mari, ear creștinii îl lumără între cei mai mari binefăcători ai sei.

Ioan Santai.

Un bărbat pre cât de simpatic pre atât de impunătoriu, prin vorbele sale blănde, frumoșe și convingătoare, unul dintre vrednicii bătrâni ai vécului acestuia, unul dintre cei mai valoroși notari români din comitatul Bihorului, după un serviț de 54 ani, din cari 46 au servit ca notar în Micherechiu, aflându-se dela 1 Sept. 1896 în retragere din cauza neputinței omeneșci, au reposat la 20 Nov. a. c., ér la 22 a acelei luni s'au așędat spre vecinică odihnă ia morminții dela Micherechiu lângă soția sa, răposată mai de mult: Tecla născ. Frușa, o descendentă din familia fericitului episcop al Aradului Gerasim Rațiu, lăsând în profund doliu pre fiicele sale: Vilma véd. R a f i l a; Iuliana soțul ei Ioan notar în Crestor; M a r i a cu soțul ei Nicolau Roxin protopopul Tincei și fii lor: Silviu, Alecsandru și Nicolae; Teresia cu soțul ei T o m a P a c a l ă, protopopul Orăzii-mari și pre R o s a l i a cu soțul ei Sigismund Beșan paroch în Zsaca și fiul lor Ionel apoi comuna Micherechiu, rudeniile și cunoscuții.

Știmat și iubit în viață, reposatului și la mórte, i-sau dat cinstea în mod și formă de tot rară în acestea părți. Mulțimea neîndatinată a poporului adunat în haine de sėrbătoare, frumoșele cununi depuse de membrii familiei, de reprezentanța bisericii și a comunei, de notarii colegi etc. esprimeau nu numai doliul, dar era o dovadă a iubirei și cinstei ce știa da poporul nostru binefăcătorilor și adevărăților lui conducători.

Prohodul l'au sėvėrșit părintele protopresbiter și ases. cons. I g n a t i u P a p p din Arad. cu concursul preoților: Iosif Nagy din Roit, Teodor Papp din Berechiu, Euthimiu Blaga din Tulca, Aureliu Rocsin din Căoșd, Ioan Pantoș din Crestur și Aureliu Albu din Cefa; ér cântările le-au esecutat învățătorul din loc cu alți colegi, și elevii școlei din loc.

Cuvėntul funebral l'au ținut pontificantele pro-

topresbiter Ignatiu Papp, schițând momentele mai însemnate din viața răposatului, și accentuând cu deosebire, cum răposatul prin iubirea și alipirea sa cătră școlă și biserică, și cum dânsul prin religiozitatea sa, de-și funcționarul politic, a știu să fie în totă viața sa un bun sfătătoriu și așezătoriu al poporului, precum dovedesc frumoșele lui fapte sevârșite în interesul poporului.

Recunoscători pentru faptele sevârșite în viață, espunem că: răposatul s'au născut în comuna Repszige la 5 Ian. 1823, și astfel au trăit 76 de ani. Tatăl său cantor, de-și lipsit de mijloce, au dat pe pruncul Ioan la școlă, și după talentul său mai mult prin sirguinta s'a decât prin ajutorul dela părinți, au terminat cu succes eminent nu numai gimnasiul, ci și drepturile. Cariera și-a început-o la 1844 ca adjunct not. în Galșa, comuna natală a răposatului Georgiu Popa, odinioară comite suprem în com. Aradului, de unde după doi aui s'au dus la Budapesta ca jurasor la tabla regească. Cu mișcările din 1848 răposatul au părăsit capitala și au ocupat postul de notar în comuna ung. Aut, de unde apoi la 23 Aprilie 1852 s'au strămutat ca notar în Micherechiu, o comună pre atunci mică și slăbuță, o adevărată insulă, incunjurată de toate părțile de populații de alte confesiuni.

Creșterea bună religioasă din casa părintească, cunoștințele superioare, esperința făcută în cursul timpului, au făcut pre răposatul conșciu de datorința ce i s'impunea la ocuparea postului de notar în acosta comună espusă, dar a lui este în mare parte și meritul, că comuna au dat înainte în totă privința încât astăzi este dintră cele mai bine regulate.

Trei generații de preoți s'au perondat în cursul funcționării sale, și cu toți au trăit în cea mai bună înțelegere, au lucrat cu toții în cea mai bună armonie pentru înaintarea comunei și a poporului pe toate terenele, au sprijinit școlă și biserică, luminând și însuși poporul: că fără școlă și biserică n.menea nu pôte fi nici creștin bun nici cetățean bun.

Un monument, care vestește astăzi și dă vesti și generațiilor viitoare hărnicia fericitului Ioan Santai este biserică frumoasă din Micherechiu co-răspundătoare numerului credincioșilor astăzi de 1500 de suflete, care biserică s'au edificat la anul 1852 primul an al intrării sale în acosta comună, de carea tocmai era mare lipsă, fiindcă biserică de mai nainte, și altcum de lemn, devenisă pradă focului.

Meritul răposatului și a preoților de atunci: Ioan Rocsin și Teodor Bordaș culminază intraceia, că prin influința ce-o aveau la popor în urma înțelepciunii și a buneii lor înțelegeri, au edificat biserică fără a pune vre-un arunc pre popor, ci spesele le-au acoperit prin escinderea și lucrarea unei părți din pășiunea comunală, care pe atunci nu aducea nici un folos.

Mare servițiu a făcut răposatul comunei, chiar partea leului i-sau venit în procesul urbanaral, reprezentând însuși comuna la segregare și comasare, fără a fi însărcinat comuna s'eu pre particulari cu spese măcar cât de neînsemnate.

Prin buna înțelegere cu preoții urmați în parochie: Alecs. Rocsin și Georgiu Rocsin Sabadiș, răposatul au lucrat și pentru sporirea averii țeranilor, și interesării și influinței lui convingătoare este a s'atribui cumpărarea dela Domnie a unui complex de 700 jug. de pământ, care apoi s'a împărțit între săteni în proporția hărniciei lor, și răposatului i-sa dat de sus bucuria să vadă răsplătit pământul și asigurat dreptul de proprietate a țeranilor.

Actualului paroch protopop Nicolau Rocsin încă i au dat răposatul tot sprijinul moral la edificarea școlii, un edificiu asemenea frumos lângă biserică, la edificarea grânariului pentru fondul de bucate, cum se zice unicul în tot comitatul Bihorului, și nu mai puțin sprigin moral i-au dat și la îngrădirea acestor edificii și a bisericii cari sunt fală comunei.

Casa comunală și locuința notarială încă sau edificat sub decursul funcționării răposatului, care a mai realizat pentru comună și un venit stabil de 1000 fl. prin cumpărarea dreptului de regale cu 12 și vinderea lui cu 22 de mii, ér bunele serviții făcute particularilor, ca un adevărat părinte și apărătoriu sunt al poporului nenumerate.

În momentul despărțirii sale de lume, încă nu sau uitat de biserică, ci a făcut nu dar de 100 fl. care sa și predat epitropiei parochiale pentru al adauge la fundațiunea făcută de răposata sa soție Tecla Frușa, având a-se administra întocmai sub numirea: „Fundațiunea Ioan Santai și soția sa Tecla Frușa.

După cari asociindu-ne doliului familiei, depunem și noi o lacrimă pe mormântul răposatului.

In veci pomenirea lui !!

Prelegere din socota cu elevii anului întâiu de școlă.

Intre disciplinele școlare principale — negreșit că s'eu numeră și învățământul aritmeticei sau socota. Astfel deacă esamănăm lucrul mai de-aprôpe vedem, că socota după religione și limba maternă — ocupă locul al treilea.

Învățământul aritmetic ce ori-care alt obiect de învățământ urmărește un scop duplu, anume: unul formal și altul material. Precum se știe prin scopul formal tindem a stîrni, desvolta, deprinde și ascuți facultățile psihice ale elevului, — iar prin scopul material ne nisum a aduce pe elev în poziția de a deslega ușor, sigur și cu cunoscință de lucru ori-ce problemă din practica vieții.

Reușita acestui duplu scop deschilnit atîrnă dela basa ce i s'a pus în clasele mai inferioare. Fiind deci aceasta aserțiune basată pe adevăr, rezultă ca tractarea temeinică a numerilor din cercurile mai restrinse, așa dela 1—5 și dela 5—10, e de-o deosebită importanță pentru facilitarea înțelegerii, și'n consecvență a rezolvirii celorlalte operațiuni aritmetice următoare.

La alegerea și înșirarea întregului material aritmetic

menit pentru școala elementară — ținem în vedere principiul progresării concentrice conform cărnii elementele întregului calcul, au să se desvôle în cercuri concentrice ca un întreg bine organizat. Astfel la tractarea fie-cărui număr cu considerare dară la principiul concentrației, gradației — întru cât e posibil — va trebui să aplicăm toate operațiunile precum adaugerea descompunerea, subtragerea, multiplicația etc. căci zic numai prin acestea se poate polei sufletul micuților pentru aprofundarea, înțelegerea temeinică a numerilor.

Forma învățământului aritmetic este cea deictică-euristica sau arătătoare — aflătoare, — conform căreia: Învățătorul arată și elevii fac după dînsul și iarăși învățătorul întreabă și elevii au să răspundă să afle; iar momentele sau punctele de orientare la tractarea numerilor sunt: a) Infățîșarea sau reprezentarea numărului (prin obiecte concrete). b) Formarea noțiunii numărului sau abstragerea și c) Deprinderea și aplicarea.

(Fie-care număr se poate tracta în 4 cel mult 6 lecțiuni.)

Cu permisiunea On. Redacțiunii — voi a tracta numerii: 1 și 2.

În urmarea celor espuse procederea este:

(Numărul „unu“) 1) Infățîșarea numărului: Ce țin eu în mână?

Să răspundă Ioan! (. . . un bețișor) Pentru cruțarea spațului și timpului, afiu de bine a pune aci numai întrebările — subînțelegându-se răspunsurile respective completarea acestora. Mai departe continuăm: Câte bețișore veți tu aici? (. . . un bețișor) Arată-mi o tablă, un creon! În școlă ce veți tu numai odată? (Elevul le spune pe rînd) Ce sunt acestea aici? (. . . globurile) Câte globurile veți tu aci? (. . . un globurel) Dar aici? (. . . iar unul) Privește aici! Ce am făcut cu pe tablă? (. . . un punct) Câte puncte sunt dară pe tablă? Dar acum ce am făcut pe tablă? (. . . o trasură) Câte trăsuri sau linii sunt pe tablă? Faceți și voi pe tăblițele vîstre — aștept un punct apoi o trasură! Ridică-ți o mână! Ridică-ți acum un deget. Câte degete ai ridicat? (. . . un deget) Ce ți acesta aci? (. . . este capul) Câte capete ai tu? Ce ai tu la cap numai odată? (. . . un nas, o gură etc.) Tot astfel de intuiții se mai pot face și cu alte obiecte cunoscute elevilor.

2) Abstragerea. Fîind și cu acestea zicem elevului resp. elevilor: Vedeți fiilor! cînd v'am întreat, că câte tăblițe, creone, cărți, puncte, linii etc. vedeți, — mi-ati răspuns: un bețișor, o tăbliță, o linie etc. Ce vorbă se aude la fiecare din obiectele despre cari v'am întreat? (. . . vorba „unu“) De aici, ce cugetați, ce am pot zice, că cunoscem? (. . . cunoscem un număr) Și anume ce număr? (. . . pe numărul „unu“) Așadar, ce număr cunoșteți voi? Insași abstragerea: Deci de aici zicem: noi cunoscem pe numărul „unu“. Repetițiune.

Numărul „unu“ așa — zicînd ca unitate simplă nepotîndu-se descompune, iar pentru tractarea jumătății fiind încă prea timpuriu — numai decît se poate trece la arătarea cifrei.

3) Deprinderea cînd am zis: noi cunoscem pe numărul „unu“, pe „unul“ acela vedutu-l-am noi ori numai l-am auzit? (. . . numai l-am auzit). vedeți fiilor! ca să putem noi vedea pe „unul“-i facem semnul lui, uitativ: iată așa: „1.“ Învățătorul face incet pe tablă mai de multe-ori cifra numărului „unu“ destul de mare, dar simetric și fără țirade, trăgînd atenția elevilor la fie-care parte constitutivă a sa, apoi la cifra întregă — pîndu-le întrebarea ce număr înseamnă cifra aceasta?

După aceasta provocă pe elevi ca să o facă și ei aceasta pe tăblițele lor. În fine le mai zicem: Fiilor! însemnați-vă: Semnul acesta se numește cifra numărului

„unu. Numărul numai se aude, iar cifra se vede. Repetițiune.

(Numărul „doi“) 1) Infățîșarea numărului. Ce am eu în mîna dreaptă? (. . . un bețișor) Dar în mîna stîngă? (. . . încă un bețișor) Așa dară câte bețișore sunt aci? Arată-mi care ți-e urechea stîngă? Care ți-e urechea dreaptă? Așadară câte urechi ai tu? Ce e acesta aici? (. . . un crucer) Dar acesta aici? (. . . încă un crucer) Câți cruceri sunt dară aici? Ce sunt acestea? (. . . globurile) Câte globurile sunt aci? (. . . un globurel) Dar aici? (. . . încă un globurel) Așadară câte globurile sunt aci? (. . . două . . .) Ce am făcut eu pe tablă? (. . . un punct) Dar' acum? (. . . mai un punct). Deci câte puncte-s aci? (. . . două . . .) De asemenea putem face cu linii, crucițe etc.

2) Abstragerea a) Adunarea. Ce e acesta aci? (. . . creon) Dar acesta? (. . . încă un creon). Iată eu pun creonul acesta lîngă celalt. Câte creone veți tu aci? (. . . două . . .) Așadară, cât face un creon și un creon? Câte globurile sunt aci? (. . . un globurel).

Dar aci? (. . . încă un globurel). Acum apropiu aceste globurile de olaltă, câte veți tu aici? (. . . două . . .) Cât face dar' un globurel și un globurel? (. . . două . . .) Ce am făcut cu pe tablă? (. . . o linie).

Dar acum? (Mai o linie. . .) Deci câte linii sunt acum? Acum șterg aceasta de aici și o fac lîngă celaltă, — câte linii veți tu acum lîngă olaltă? (. . . două . . .) Așadar' cât face o linie și o linie? (. . . două . . .)

În fine ne mîrginim la insași abstragerea numărului, zicînd elevilor: Noi am vedut, că un creon și un creon fac două creone; un globurel și un globurel fac două globurile; o linie și o linie fac două linii etc. de aici noi putem zice așa: Unul și unul fac doi. Repetițiune

b) Subtragerea. Câte bețișore sunt aici? (. . . două . . .) Eu iau un bețișor, tot două bețișore sunt și acum? (. . . numai un . . .) Așadară câte au rămas, decît am luat unul? (. . . un bețișor). Deci două bețișore fără un bețișor cât face? (U ul). Ce sunt acestea aici? (. . . globurile). Câte globurile sunt aici? (. . . două . . .) Din acestea două iau un globurel (acoperindu-l înv. cu mîna) tot două veți tu și acum? (. . . nu . . .) Ci câte numai? (Unul). Cât face dară două globurile fără un globurel? (. . . face un . . .) Ce am făcut eu pe tablă? (. . . două puncte). Învățătorul acum șterge un punct și întreabă: Tot două puncte veți tu și acum? (Nu) Ci câte numai? (Unul) Așadară două puncte mai puțin cu un punct. câte puncte face? (. . . face un . . .)

Fiilor! Fiți atenți: Ați zis că două bețișore fără un bețișor face un bețișor; două globurile fără un globurel face un globurel; două puncte fără un punct face un punct. . . Acesta o putem zice mai scurt așa: Doi mai puțin cu unu face unu, sau și mai scurt: Doi fără unu face unu. Repetițiune.

c) Comparația (Asemenarea). Învățătorul dă unui elev o carte și unuia două cărți. Acum întreabă: Câte cărți are Petru? (Una) Dar Nițu? (Două) Așadară cu câte are Petru mai puține cărți decît Nițu? (. . . cu una). Câte cărți are Nițu? (Două) Cu cât are Nițu mai multe cărți ca Petru? (Cu una) Așa dară acela, care are două cărți, are cu una mai multe decît acela ce are numai o carte.

Deci cu cât e mai mare doi decît unu? Tot astfel se poate face și invers cu alte obiecte, convingînd pe elevi că: unu e mai puțin decît doi cu unu.

p) Descompunerea (Desfacerea). Câte globurile sunt aci? (Două).

Învățătorul le departă resp. despărțesc deolaltă, apoi întreabă (ținînd o mîna pe unul și una pe celalt) Câte globurile veți tu aici sub mîna dreaptă? (Unul)

Dar sub mâna stângă? (... unul) De aici vedem, că două globurile se pot desface în un globurel și în un globurel. Tot așa putem face cu cărți, tăblițe, creone, puncte etc. La finea acestora apoi le zicem: Vedeți filor! ați țin, că două globurile se pot desface într'un globurel și un globurel; două creone într'un creon și un creon... De aici zicem: doi se poate desface în unu și unu sau: doi stă din unu și unu. Repetițiune.

În cercul de numeri 1—5 pentru a nu prea îngreua memoria elevilor și în spețial având înv. 6 clase sub conducere, — sunt de ajuns operațiunile aritmetice, adaugerea și subtragerea (verbal și în scris) apoi tot aici ca operații de intinție pentru înțelegerea, formarea cât mai clară, temeinică a noțiunii numerului — sunt a se lua și comparația și descompunerea. Operațiunile aritmetice: multiplicația și divisia oricum și tractarea jumătății au să rămână pe mai târziu.

3) Deprinderea. e) Arătarea cifrei. Ca să putem vedé pe numărul unu, cum am învățat, ce trebuie să facem? (Trebuie... cifra lui.)

Dar' când zicem „doi“ vedem noi pe numărul doi? (Noi numai îl aușim). Așa dar' ca să putem vedé și pe numărul „doi“ ce trebuie să facem? (Trebuie să facem cifra lui). Băgați dar de seamă! Cifra numerului „doi“ se face așa: 2. Ceea ce s'a zis la facerea cifrei numerului unu — are valóre și aci, adică: Cifra e a se face simetric și fără țirade, trăgând atențiunea elevilor la fiecare parte constitutivă a sa, apoi li spunem: acésta este cifra numerului „doi“ — Acum' i provocăm ca să o facă și ei pe tăblițele lor. Repetițiune. Li se mai spune — de cumva ei direct nu vor poté afla — că numărul se aude, iar cifra se vede.

f) Semnele operațiunilor. Neputând esercia și în scris celea două operațiuni (adaugerea-subtragerea) fără semnele lor — se ivesce necesitatea de a tracta resp. explica elevilor și semnele distinctive ale acelor operațiuni.

Semnul adaugerei. Aici am un creon, aici mai am un creon; eu pe acestea le pun la olaltă — câte creone am? (Dóue) Așadară unu cu unu cât face? (Doi) Vedeți! acésta o putem serie și pe tablă. Și precum — după cum știți — pentru cuvintele „unu“ și „doi“ avem semne anumite, adică cifrele lor, tot așa avem semne și pentru cuvintele „cu“ și „face.“ Iată vi-le scriu aici: 1 cu 1, cuvântul acesta „cu“ îl însemnăm cu crucița acésta (+) dréptă, ce deja voi o știți face. Vom serie dară: $1+1$ face, — acum cuvântul acesta „face“ îl însemnăm prin acestea două linióre paralele „=“ deci acum' vom poté serie: $1+1=2$. Cetind acésta și cu elevii i vom provoca, ca să o facă și dênșii pe tăblițele lor.

Semnul subtragerei. Câte bêtșióre sunt aci? (Dóue) Din acestea două bêtșióre iau unu — câte mai rămân? (Unu) Așadară doi fără unu cât face? (Unu) Vedeți filor! după cum, când am zis: 1 cu 1 face 2, cuvintele „cu“ și „face“ le-am arătat prin anumite semne, pe cari voi le și știți — așa acum când zicem: 2 fără $1=1$, pe cuvântul „fără“ încă -l vom arăta printr'un semn, — și scriem: 2 fără $1=1$. Décă vă uități bine aici ce vedeți dar' că vi nou, necunoscut? (Fără). Băgați de seamă! Cuvântul „fără“ îl însemnăm cu linióra acésta orisontală „—“ Așadar' vom poté serie: $2-1=1$. După ce o cetim cu elevii — i punem să facă și dênșii pe tăblițele lor.

g) Aplicarea. Acésta consistă în a ști folosi cu ușurință celea învățate în anumite împrejurări, la diferite prilejuri din viața șilnică! Trebuie-va deci, ca prin deslegarea, resolvirea de exemple practice să ocupăm, indeletnicim pe elevi cât mai mult, fie acésta verbal ori în

scris. Astfel vom ave a face la tractarea fie-cărui număr. Deci și ac' vom poté zice: Décă Ioan capetă dela unchiul său 1 cr. și dela moșul său 1 cr. câți cr. are? Petru are 1 creon și Pavel 1 creon, — câte creone au ei amândoi? Tatăl téu are 2 cai și unul îl duce la tég, — câți-i mai rămân acasă? Un copil e de 2 ani, și unul e numai de un an, cu cât e mai bătrân cel dântăiu decât al doilea? etc. etc.

În modul acesta se poté tracta destul de temeinic fie-care număr din cercul de numeri dela 1 până la 5. Socodor, la 12 Decembre n. 1898.

Ioan Crișian,
învățător ortodox.

D I V E R S E.

* *Colonia română din Viena.* Cetim în „Patria“: Aflăm din mai multe părți, că în cercurile coloniei române din Viena se discută ideia de a zidi o capelă ortodoxă română. Nu știm în ce stadiu se află aceste preparative și nu cunoaștem șansele de reușită. O trebuință adânc simțită este însă această capelă. Ea ar fi un centru de mult dorit pentru confrăți noștri locuitori în Viena și ar feri multe familii de însrăinare. Êr călătorii români, ce trec prin Viena, ar găsi și ei un loc de scumpă mângăere sufletească.

* *Nou advocat român.* D-nul Dr. Iustin Pa p p și a deschis cancelaria de advocat în Tinca (Tenke) casa proprie.

* *Intunecime de lună.* În nóptea din 27 spre 28 Decemvre va fi o interesantă intunecime de lună, carea se va putea observa în întreaga Europa. Nóptea la 12 óre și 2 minute va fi intunecime totală. În decurs de 45 minute luna și-a făcut drumul împrejurul pământului, sau după cum dic astronomii, intunecimea atunci își ajunge punctul de culminațiune. La 1 óră și 32 minute se începe eșirea lunei din umbră. Finea intunecimei va fi la 2 óre și 41 de minute.

* *„Anunț Uterar.“* Repășind cu finia an. c. dela redactarea Revistei Ilustrate, prind a-mi publica scrierile proprii în broșure lunare de câte 3 cóle. Broșura I. (de probă) e și tipărită și conține bucățile: Biserica pocăinții, B l a n d o c u l și O i n i m ă n o b i l ă. Cine vrea se o aibă, fie bun a asigna subscrisului 40 cr. (1 franc) și cu întórcerea postei o va primi. Convenindu-i apoi va abona și broșurile următoare, cari vor fi tot atât de mari, ca și broș. I. a căror preț însă va varia, după nrul abonanților; cu cât vor fi mai mulți abonanți, cu atât va fi mai mic prețul de abonament. Așa, décă vor fi 250 abonanți, atunci prețul unei broșuri va fi 32 cruceri, décă 300 28 cr., décă 350 23 cr., décă 400 20 cr., décă 450 18 cr., décă 500 atunci 15 cr. Și cum s'a țin, broșurile rămân tot atât de mari, de 3 cóle și învălítóre. Este deci în interesul On. Public ca se vedă se încurgă cât mai multe abonaminte, că cu atât va fi mai mic prețul broșurilor și cu atât vor putea a și-le procura mai mulți. Nu rêvnesc la căștiguri materiale, de și avut nu mă pot numi dar' nici nu poté nime pretinde ca se pun dela mine

spesele tipăririi și a spedării lor. Cine vrea, poate se aboneze de-odată între 2 vol. I. al Scrierilor mele (va fi 10—12 broș.) și va costa 3 fl. séu 8 franci dar' mai bine se solvescă numai câte o broșură, că atunci eu nu sunt dator publicului și publicul mie. Ca să se știe că de sigur pun prețul broșurilor următoare stricte după formula mai sus arătată, voi publica în broșura a doua numele tuturor abonanților. Deci: abonați cât de mulți broș. I. cu 40 cr. că cele următoare pot fi și numai câte 15 cr., după cât va fi adeca numărul abonanților. Prețul abonamentului este de a se trimite la stimătorul Ion Popu Reteganul în Retteg. (Transilvania.) — Din parte-ne recomandăm Scrierile Dnui Ion Popu Reteganul cu totă căldura; sunt minunate copii de pe natura poporului român și interesază de o potrivă pe toți.
Red.

* *In contra tăieturilor.* Piatra acră e un leac foarte simplu și la îndemâna ori-cui, pentru a opri sângele să curgă din nas ori din tăieturi. Când ți s'a întâmplat să te tai sau să-ți curgă sânge din nas, presară praf de piatră acră pe tăietură, ori trage-l pe nas. E o doctorie neprimejdiosă care vindecă repede.

* *Cum se păzesc caii de rēcělă.* Când caii sînt obosiți după o muncă mai îndelungată, intră în grajd plini de sudori și sînt amenințați să capete o rēcělă cu urmări grave. Pentru a împiedica acésta, se presară animalul cu turbă pulverisată, care se lipesc de păr, absorbă sudorea și împiedică răcirea bruscă. Când turba s'a uscat, se dă jos cu o perie.

CONCURSE.

Pentru deplinirea stațiunii învățătoresci din Ghiroda (inspectoratul Timișorii), se escrie concurs cu termen de 30 de zile, dela prima publicare în foia diecesană „Biserica și Școala”.

Emolumentele anuale sunt: 1) în bani 180 fl.; 2) 40 chible bucate, și anume 30 grâu și 10 cucuruz; 3) 24 metri de lemne din cari să se încălzească și sala de învățământ; 4) 5 jughere de pământ, după care alesul va avea se suporțe sarcinile publice; 5) dela înmormântări, unde va fi poftit 50 cr.

Dela recurenți se recere evalueațiunea prescrisă de lege, notându-se că cei cu evalueațiune superioară vor fi preferiți. Se cere și aptitudinea de a instrua și conduce corul vocal esistent.

Reflectanții sînt avisați, ca să-și asternă recurs-urile, instruate cu documentele recerute, și adresate comitetului parochial, la Prea On. Domn ppresbiter tractual Dr. Tr. Putici ppresbiter în Timișóra Fabric, avënd să se presente, înse nu în ziua alegerii, în vre-o duminică ori sêrbătoare spre a-și arêta în s. biserică desteritatea în cântare și tipic.

Din ședința comitetului parochial, ținută în Ghiroda, la 18 Octomvre 1898.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb. tractual: Dr. TR. PUTICI, m. p. inspector de școle.

—□—

Conform ordinului ven consistoriu din 15/27 Octomvrie a. c. Nr. 5730, se escrie concurs pentru deplinirea parochiei de prima clasă, din **Cenadul-sêrbesc**, protopresbiteratul B.-Comloș, devenită în vacanță prin moartea postului George Telescu cu termen de alegere în 30 de zile dela prima publicare și pe lângă emolumentele:

1. Una sesiune pământ, din carea va folosi numai jumătate până la depurarea datorii-remase pe aceea, după răposatul preot.

2. Birul și stolele usuate, care toate dau un venit anual curat de 800 fl., computându-se întréga sesiune.

Alegëndul preot va suporta: darea directă, ecuivalentul și regularea apelor.

Dela recurenți se cere evalueațiune de clasa primă, avënd a-și ajusta recurs-urile conform §. 13 din Statut și a § 15 din Regulament, și adresându-le comitetului parochial se le substearnă Prea On. D. Paul Miulescu ppresbiter în Nagy.-B. Comloș; ér până la alegere se-se presente în biserică din Cenad cu observarea § 18 din Regulament spre a-și arêta desteritatea în oratorie și rituale.

Cenadul sêrbesc din ședința comitetului parochial gr. or. rom. ținuta la 15/27. Noemvre 1898.

Mircu Nicolas, m. p.

D. Bozian, m. p.

președinte.

notariu.

n conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, protopresbiter ases. cons.

—□—

Pentru îndeplinirea vacantei parochii din **Șuşanoveți** protopresbiteratu' Belințului se escrie concurs cu termen de 45 de zile dela prima publicare în foia diecesană pe lângă emolumentele stipulate de comitetul parochial la minimul de 400 fl. v. a.

Parochia fiind de clasa III. recurenții vor avea a produce evalueațiunea prescrisă în Regulamentul pentru parochii.

Rêcursele sînt a-se înainta în termenul de sus la P. On. oficiu protopresbiterat în Belințiu.

Reflectanții vor avea a se presenta în vre-o Duminică ori sêrbătoare în s. biserică de acolo cu observarea §-lui 18 din Regulamentul pentru parochii spre a-și arêta desteritatea omiletică și rituală

Șuşanoveți, 16/28 Noemvre 1898.

Comitetul parochial.

Cu scirea mea: IOSIF GRĂDINARIU, m. p. protop.

—□—

Pentru îndeplinirea definitivă a postului de învățatoriu din comuna **Revețișiu** se deschide concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare în foia diecesană Biserica și Școala. Emolumentele sînt: 1) bani gata 180 fl.; 2) conferinție 10 fl.; 3) paușal de scris 5 fl.; bucate 10 cubule, 5 grâu, 5 cucuruz, 6 orgi de lemne, din care se va încălzi și școala, 2 jughere de pământ, cuatir liber și grădina de legumi.

Recurs-urile ajustate conform regulamentelor școlare adresate com. parochial sînt a-se trimite prèonoratulu Domn Ioan Morariu administrator protopresbiterat în Buteni (Butyin) avënd recurenții a-se presenta în vre-o duminică ori sêrbătoare în sta biserică din loc pentru de aș arêta desteritatea în tipic și cântările bis.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine; IOAN MORARIU m. p. adm. protoppr.

—□—